

Arkeol. os. 171/6.4.1992

TURKU (ent. KAARINA), KIRKKOMÄKI

**Rautakautisen muinaisjäännösalueen
kaivaus 13.5.-9.8.1991**

Kaivausraportti

Osa I (3)

Yleiskatsaus

Turun ev.lut. seurakunnat
Turun maakuntamuseo
Turun yliopisto

TURKU (ent. KAARINA), KIRKKOMÄKI

**Rautakautisen muinaisjännösalueen
kaivaus 13.5.-9.8.1991**

Kaivausraportti

Osa 1 (3)

Sisällysluettelo

Tutkimuskohdetietoja	S.	2
Johdanto		3
Tutkimukset vuonna 1991		4
Koordinaatisto ja mittaukset		5
Alue A		6
Alue B		6
Yhteenveto		9

Liite 1:1	Ote peruskartasta 1043 12
Liite 1:2	Ote virastokartasta Turku O4
Liite 1:3	Ote ajantasa-asemakaavasta
Liite 1:4	Ote alueen kartasta vuodelta 1938
Liite 1:5	Alue A, Peruslinja ja puoliksi tutkitut rakenteet
Liite 1:6	Alue A, Koordinaatiston peruslinjan kiinnitys
Liite 1:7	Alue A, Koordinaatiston kaakkoisosan kiinnitys
Liite 1:8	Alue B, Havaintojen numerointi
Liite 1:9	Pappilanmäen länsiosan suojeltu ja tutkittava alue museoviraston (13.2.1986) mukaan
Liite 1:10	Alue B, Leikkauskartta kohdasta 1
Liite 1:11	Alue B, Leikkauskartta kohdasta 2
Liite 1:12	Alue B, Leikkauskartta kohdasta 7
Liite 1:13	Alue B, Tasokartat kohdista 15 ja 16
Liite 1:14	Alue B, Tasokartta kohdasta 20
Liite 1:15	Pappilanmäen itäosan suojeltava ja tutkittava alue museoviraston (13.2.1986) mukaan
Liite 1:16	Pappilanmäen koillisrinteen tutkimusalueita
Liite 1:17	Ehdotus Pappilanmäen suojelualueeksi

Kaivausraportin osaan 1 (3) kuuluu erillinen yleiskartta
mittakaavassa 1:500

Tutkimuskohdetietoja

Kunta	:	Turku (853)
Vanha kunta	:	Kaarina (202)
Kaupunginosa	:	Nummi
Tontit	:	Pappila 1:30 Kuikkula 1:32
Paikannimi	:	Pappilanmäki
Muinaisjäännösalue	:	Kirkkomäki
Maanomistaja	:	Turun ev.lut. seurakunnat
Peruskartta	:	1043 12 Littoinen
Koordinaatit	:	A. x 6706 52-60 y 1571 38-43 z n. 13-17 m mpy B. x 6706 50-60 y 1571 24-30 z n. 11-16 m mpy
Kantakartta	:	Turku O4
Koordinaatit	:	A. x 106520-106600 y 71380-71430 B. x 106500-106600 y 71240-71300
MV-kuvat	:	TMM KF92 647-867 TMM KF92 870-975
Diakuvat	:	TMM
Löydöt	:	KM 27025
Aikaisemmat löydöt	:	KM 12687:1-20 KM 15807:1-35 KM 19272:1-292 KM 19433:1-47 KM 22078:1-182 KM 22631:1-424
Aikaisemmat tutkimukset	:	Helmer Salmo 1950 Anna-Liisa Hirviluoto 1962 Matti Bergström 1973 Matti Bergström 1974 Kaarlo Katiskoski 1983 Kaarlo Katiskoski 1984

Johdanto

Kirkkomäeksi nimitetty muinaisjäännösalue on ollut tunnettu vuodesta 1951 lähtien. Myöhäisrautakautisen kalmiston nimenä Kirkkomäki on vakiintunut arkeologisessa kirjallisuudessa ja kielenkäytössä, vaikka Kirkkomäkeä ei paikannimenä (ainakaan enää) esiinny. Alueesta käytetään nykyään nimeä Pappilanmäki. Jatkossa nimitystä Kirkkomäki tulisikin käyttää vain viitattaessa Pappilanmäen rinteessä sijaitsevaan kalmistoon.

Pappilanmäen tarkempi sijainti käy ilmi tähän kertomukseen liitetystä karttaotteista. Alue on aikaisemmin ollut osa Aurajoen varren kulttuurimaisemaa, mutta nykyään lähiympäristöä hallitsee Turun ylioppilaskylä (liite 1, liite 2). Pappilanmäellä sijaitsee nimen mukaisesti pappila, ja mäen eteläosassa entinen Kaarinan pitäjän keskiaikainen harmaakivikirkko. Nykyään Pappilanmäki ja kirkko on liitetty Turun kaupunkiin. Kirkosta käytetään nimitystä Katariinan kirkko, ja siinä toimivan seurakunnan nimenä on Katariinan seurakunta. Alueella on myös laajahko hautausmaa-alue, jonka laajentamiseen ja kehittämiseen alueen arkeologiset tutkimukset ovat liittyneet. Pappilanmäen itäosassa sijaitsee Kuikkulan talo, jonka entisellä pelto- ja puutarha-alueella osa tutkimuksista on suoritettu (vrt. liite 1:4).

Turun ev.lut. seurakunnat sai 12.4.1984 opetusministeriön luvan ns. Kaarinan (nyk. Katariinan) hautausmaan laajentamiseen maa-alueelle Pappilanmäen pohjoisosassa. Tällä alueella sijaitsee Kirkkomäen kalmisto, jota aikaisemmin on tutkittu vuosina 1950, 1962, 1973-74 sekä 1983-84. Vuosien 1973-74 tutkimukset liittyivät Kuikkulankadun ja ylioppilaskylän rakennushankkeisiin, mutta koetutkimuksia suoritettiin myös kalmistoalueen tuntumassa. Pappilanmäen pohjoisosa on Turun ajantasa-asemakaavaan merkitty kokonaisuudessaan EM-alueeksi, eli erityisalueeksi (liite 1:3). Museovirasto on käsitellyt hautausmaan laajennuksen vaatimia arkeologisia tutkimuksia useaan otteeseen vuosina 1983-1986. Museoviraston viimeisin kanta on kirjattu lausuntoon Turun ja Porin lääninhallitukselle 13.2.1986, joka annettiin kajoamislupa-anomuksen johdosta. Osa Pappilanmäen alueesta määriteltiin lausunnossa muinaismuistoalueeksi, johon kajoaminen on kielletty, ja osa rauhoitetuksi alueeksi, missä tutkimuksia tulee jatkaa (liite 1:9, liite 1:15). Osa Pappilanmäen alueesta voitiin lausunnossa todeta kokonaan tutkituksi.

Kirkkomäen kalmiston tutkimusten loppuun saattamiseksi ryhdyttiin vuonna 1987 kaavailemaan projektia, jossa olisivat olleet osallisina Turun ev.lut. seurakunnat, Turun maakuntamuseo, Turun yliopisto sekä museovirasto. Ajatus ei tuolloin toteutunut, mutta vuonna 1991 ajatus useamman tahon yhteisestä tutkimushankkeesta nostettiin uudelleen esiin. Turun ev.lut. seurakunnat, Turun maakuntamuseo ja Turun yliopisto sopivat Kaarinan hautausmaan laajennusalueen yhteisestä tutkimus- ja rahoitusvastuusta. Neuvottelujen tulos kirjattiin muistioon 7.3.1991, ja samana keväänä Turun maakuntamuseo esitti hankkeen tutkimussuunnitelman. Turun ev.lut. seurakuntien tärkein osuus hankkeessa oli kaivaushenkilökunnan palkkaaminen; Turun maakuntamuseo puolestaan huolehti tutkimuksen johtamisesta ja kaivauksen ns. jälkitöistä. Turun yliopiston arkeologian oppiaine järjesti Pappilanmäellä opiskelijoidensa harjoituskaivauksen. Museovirasto myönsi kaivausluvan, joka annettiin Turun maakuntamuseon ja Turun yliopiston arkeologian oppiaineen nimiin.

Tutkimustulokset raportoidaan kolmessa osassa. Ensimmäinen osa sisältää yleistietoja tutkimuksesta sekä erityisesti tietoja maankäytön ja jatkotutkimuksen suunnitteluun vaikuttavista tutkimustuloksista. Kaivauskertomuksen toisessa osassa (2(3)) käsitellään kaivauksen arkeologisia havaintoja tarkemmin. Kolmas osa (3(3)) sisältää yksityiskohtaiset tiedot tutkituista haudoista.

Tutkimukset vuonna 1991

Kaarinan (nyk. Katariinan) hautausmaan laajennussuunnitelmassa maankäyttö jakautuu kahdelle alueelle: Pappilanmäen koillisrinteeseen sekä Pappilanmäen länsipuolen alarinteeseen. Koillisesta alueesta on jatkossa käytetty nimitystä alue A, ja läntisestä hautausmaan laajennusalueesta nimitystä alue B (vrt. liite 1:2). Kaivausalueiden tarkka sijainti on esitetty tähän raporttiin kuuluvassa erillisessä yleiskartassa mittakaavassa 1:500.

Alueella A tiedettiin aikaisemmin suoritettujen tutkimusten perusteella sijaitsevan myöhäisrautakautinen kalmisto. Osa kalmistosta jäänee museoviraston kaavaileman pysyvästi suojellun alueen sisälle, mutta osan tiedettiin ulottuvan muistolehdoksi suunnitellulle alueelle. Tällä alueella pyrittiin vuonna 1991 tutkimaan mahdollisimman laaja ala sekä lisäksi rajaamaan kalmistoalueen sijainti, jotta mahdollisia jatkotutkimuksia vaativan alueen koko voitaisiin määrittellä.

Alueella B ei aikaisemmin ollut suoritettu arkeologisia kaivauksia, hautausmaan muurin kohdalle vuonna 1983 kaivettuja koeojia lukuunottamatta. Viitteitä esihistoriallisesta asutuksesta tai kalmistosta ei Pappilanmäen tässä osassa ollut. Alueen B koetutkimus voitiin tämän takia suorittaa suurimmilta osiltaan koneellisesti.

Tutkimukset aloitettiin alueen A siitä osasta, missä vuoden 1983-84 kaivausalueet B-D sijaitsivat. Tavoitteena oli näiden kaivausalojen väliin jäävien alueiden tutkiminen ja vapauttaminen rakentamiselle. Lisäksi pyrittiin kalmistoalueen rajaamiseen koillisesta päin laajentamalla kaivausaluetta erityisesti alarinteessä pohjoisluoteeseen (vrt. liite 1:5). Kaivaus aloitettiin pintamaan ja paikalle tuodun paksun täytemaakerroksen poistolla kaivinkoneella. Tämä toimenpide keskitettiin kaivauksen alkuvaiheeseen. Kun kaivaus oheistoimintoinen alueella A oli saatu kunnolla käyntiin suoritettiin alueen B koetutkimus.

Tutkimusten koordinoimisesta ja yleisestä johtamisesta vastasi Turun maakuntamuseon puolesta allekirjoittanut. Hautojen dokumentoinnista sekä hautojen löydöstön tallentamisesta vastasi kaivauksen apulaisjohtaja, Turun maakuntamuseon tp. tutkija FK Jaana Riikonen. Kaivausten mittaus- ja dokumentointitehtäviä hoitamaan Turun ev. lut. seurakunnat palkkasi kaksi tutkimusapulaista, Huk Leena Koiviston ja Huk Eeva Raikkeen. Leena Koivisto vastasi erityisesti löydöstön käsittelystä kentällä ja luetteloiti myöhemmin pääosan löydöistä Turun maakuntamuseon palkkaamana. Eeva Raike vastasi kentällä erityisesti kartoituksesta ja piirsi myöhemmin puhtaaksi kaivauskartat Turun maakuntamuseon palkkaamana. Kaivajiksi Turun ev.lut. seurakunnat palkkasi 8 arkeologian opiskelijaa, jotka kaikki osallistuivat myös kaivauksen dokumentointitehtäviin. Turun työvoimatoimistosta ohjattiin Pappilanmäen kaivauksille muutama työllistettävä henkilö, joiden vastuulla oli karkeimmat kaivuutyöt sekä maansiirto.

Turun yliopiston arkeologian oppiaineen lehtori Kristiina Korkeakoski-Väisänen johti virkatyönään arkeologian opiskelijoiden opetuskaivausta Kirkkomäellä 13.5.-6.6. Lisäksi allekirjoittanut osallistui syksyllä arkeologian lehtorin sijaisena kaivauksen jälkitöihin Turun yliopistossa 1 kuukauden ajan. Arkeologian opiskelijoita osallistui opetuskaivaukseen yhteensä 9 kpl kahdessa ryhmässä, jotka molemmat työskentelivät kaivauksella 2 viikkoa. Turun yliopisto lainasi mittaus ym. laitteistoa sekä kaivausvälineistöä kaivaukselle sen koko kestoajaksi. Turun ev.lut. seurakunnat lainasi kaivinkoneen ja kaivinkoneen käyttäjän karkeata kaivuutyötä ja maansiirtoa varten, sekä varasi tilan välineistön ja löytöjen säilytykseen kaivauspaikan tuntumassa. Museoviraston konservointilaboratorion henkilökunta antoi useaan otteeseen virka-apua hankalimpia hautalöytöjä talteen otettaessa.

Koordinaatisto ja mittaukset

Kaivauskoordinaatistoksi laadittiin uusi metrikoordinaatisto, jossa lukemat kasvavat luoteeseen (x) ja koilliseen (y). Vanhojen kaivausten koordinaatistoa ei voitu käyttää, koska vanhoja kaivausalueita tai vanhan koordinaatiston kiinnityksiä ei pystytty selvittämään riittävällä tarkkuudella. Uuden koordinaatiston origo sijaitsee tutkimusalueen ulkopuolella. Lähtöpisteenä käytettiin Kirkkomäen kalmiston pronssisen muistotaulun luoteispään metallijalkaa, jolle määrättiin koordinaatit 100/100. Kaivauskoordinaatiston peruslinja vedettiin taulun suuntaisesti luoteeseen, jossa se kulmamittauksin kiinnitettiin pappilan saunarakennukseen (liite 1:5, liite 1:6). Kaikki kulmat on annettu goneina, eli astemitalla jossa suurin luku on 400. Peruslinjan suunta suhteessa neulapohjoiseen on 356/400 gonია. Yksi koordinaattipiste kiinnitettiin lisäksi kulmamittauksin hautausmaan muurin kaakkoispäähän (liite 1:7). Peruslinjasta käsin kaivausalue paalutettiin 2 m:n ruutuihin. Ruutumerkintöjä ei silti käytetty, vaan x- ja y-koordinaattipareja, joilla ilmaistaan miltä alueelta esimerkiksi löydöt ovat peräisin. Koordinaatti x1 kertoo löytöalueen rajan kaakkoon päin, x2 löytöalueen rajan luoteessa, y1 löytöalueen rajan lounaaseen päin ja y2 koilliseen päin. Desimaaleja on käytetty senttimetrejä ilmaistaessa. Näin kaikki mittaukset voidaan ilmaista suoraan suhteessa koordinaatiston origoon.

Kaivauksen korkeusmittauksissa pyrittiin käyttämään samaa kiintopistettä kuin vuosina 1983-84, eli pistettä joka sijaitsi "pikkupappilaan vievän tien länsipuolella olevan kaivon betonirenkaassa". Mainittu "kaivo" on vesiviemäri, joka sijaitsee tutkimusalueen A keskivaiheen lounaispuolella. Kiintopiste on merkitty Kaarlo Katiskosken kaivauskertomusten yleiskarttaan. Kiintopisteen korkeus mitattiin kahdesti hautausmaan huoltorakennuksen koillisseinässä sijaitsevasta korkeuspultista 4044, jonka korkeus on 11,711 m meren pinnan yläpuolella (mpy). Korkeusjärjestelmä on Turun kaupungin käyttämä vanha NN-järjestelmä (joka poikkeaa jonkin verran nykyisestä N60-järjestelmästä). Heikoimmassa kiintopisteen siirron mittaustuloksessa sulkuvirhe oli 3 cm:

1.			2.		
	134	146		171	063
022		272	104		293
	304	029		267	081
014		297	058		161
	178	100		232	078
146		137	075		200
	182	616	237	670	654
		706		275	222
		434		433	432
		431			

Kun korkeuspisteen sekä kaivauksen kiintopisteen korkeuden välinen ero oli mittausten mukaan n. 432 cm, saatiin kaivauksen kiintopisteen korkeudeksi 16,03 m mpy. Tämä vastaa hyvin Kaarlo Katiskosken mittauksen tulosta 16,05 m mpy vuodelta 1983. Kaikki vaaitusluvut on vuosien 1983 ja 1984 tapaan ilmoitettu taakselukemalla 196. Vaaituskoje on siis joka mittauksessa sidottu asemaan 196 cm yli kaivauksen kiintopisteen. Käytännössä tämä tapahtui laskennallisesti, sillä maaston muoto ei mahdollistanut kojeen sijoittamista tällä taakselukemalla. Kaikkiin mittaustuloksiin laskettiin välittömästi vaadittava korjaus, jotta lukemia suoraan voitaisiin verrata aikaisempien kaivausalueiden vaaituslukuihin.

Alue A

Pappilanmäen koillispuolelle avattiin n. 1200 m²:n kokoinen yhtenäinen kaivausalue (liite 1:5). Tämän alueen sisälle jäivät osia vuosien 1951, 1962, 1973-74 sekä 1983-84 tutkimusalueista. Toistaiseksi ei ole pystytty laatimaan luotettavaa yleiskarttaa siitä, miten eri vuosina suoritettut tutkimukset liittyvät vuoden 1991 kaivausalueeseen. Näyttää alustavasti siltä, että eri vuosien kaivausalueiden sijainnista laaditut yleiskartat eivät ainakaan suoraan sovi yhteen vuoden 1991 tutkimustulosten kanssa. Tarkemmin tätä asiaa selvitetään tämän kaivauskertomuksen osassa 2(3). Yksityiskohtaisemmat arkeologiset tutkimustulokset alueelta A esitellään tämän kaivauskertomuksen osissa 2(3) ja 3(3).

Kaivausalueelta paljastui odotetusti myöhäisen rautakauden kalmistoon kuuluvia hautoja, joita tutkittiin 16 kpl. Näiden lisäksi kaivausalueen reunassa tuli näkyviin ainakin 5 hautaa, joita ei vuonna 1991 voitu tutkia (liite 1:5). Kaivausalueen eteläosassa paljastui jälkiä myös asutuksesta. Löytöjen perusteella alueella on asuttu tai toimittu rautakauden lopulla ja varhaiskeskiajalla, mutta lisäksi havaittiin jälkiä nuoremasta historiallisesta toiminnasta. Osa mielenkiintoisimmista löydöistä liittyvät myöhäisrautakautiseen pronssinvaluun. Alueella todettiin myös jälkiä ristiin kynnetystä ns. muinaispellosta, joka ajoittunee esihistorialliseen aikaan. Pääosa havaituista rakenteista pystyttiin tutkimaan kokonaisuudessaan, mutta kaivausalueen tuntumassa olevan sähköpylvään takia jouduttiin yhden tarkemmin ajoittamattoman laajan hiilikerroksen tutkiminen jättämään kesken (liite 1:5). Tutkimuksia jatkettaessa alueella A on siirrettävä pois ainakin kaksi sähköpylvästä tutkimusten ajaksi. Toinen sijaitsee e.m. hiilikerroksen päällä, toinen puoliksi paljastuneiden hautojen tuntumassa kaivausalueen luoteispuolella (liite 1:5).

Alue B

Pappilanmäen länsipuolella suoritettiin koetutkimus avaamalla kaivinkoneella 5 kpl n. 1 m:n levyistä koeojaa (liite 1:8). Koeojien voidaan katsoa kattaneen riittävän hyvin museoviraston tutkittavaksi määrittelemän alueen Pappilanmäen tässä osassa (vrt. liite 1:9). Alueen kaakkoisosassa katsottiin tärkeäksi että ojat ulottuvat tutkittavaksi määritellyn alueen ulkopuolellekin. Paikoitellen koeojia laajennettiin esiin tulleiden rakenteiden paljastamiseksi. Rinteen hiekkaisessa yläosassa koeojat kaivettiin varmuuden vuoksi 2 m leveiksi (liite 1:8).

Koeojalinjat vedettiin luode-kaakko -suunnassa, 345/400 gonia. Linjoista mitattiin 2 m:n välein korkeuslukemat pintaprofiilikäyrien piirtämistä varten. Vaaituskiintopisteenä käytettiin lyhtypylvään betonijalustaa huoltopihalle johtavan tien itäpuolella. Lyhtypylväs oli ensimmäinen kuljettaessa tutkimusalue B:n kaakkoisosan pieneltä huoltorakennukselta pohjoiseen kohti suurempaa huoltopihaa (vrt. liite 1:8). Taakselukema oli kaikissa mittauksissa 117. Koska alueella ei havaittu mitään merkittävää ei kiintopisteelle mitattu tarkkaa korkeutta eikä profiilikäyriä piirretty. Alueen B yleiskarttaan (liite 1:8) on kuitenkin varmuuden vuoksi merkitty profiililinjojen päätepisteet. Mitatut lukemat ovat kaakosta luoteeseen (lounaisin linja ensin lueteltuna) seuraavat:

011				
042				
071				
095				
122	115			
145	145			
163	175			
181	201			
200	226			
219	253	208		
240	273	245		
255	297	279		
272	318	294		
289	344	314		
306	359	334		
318	380	345		
332	394	362		
344	411	375		
356	423	389		
367	434	397		
390	440	414		
429	444	421	374	348
441	442	415	384	354
445	453	433	401	358
431	458	439	407	362
425	464	444	413	370
436	470	448	423	380
457	472	452	431	395
467	473	457	431	401
468	473	462	431	407
467	474	470	424	409
469	468	476	425	414
466	471	475	422	420
456	473	475	428	414
452	469	470	436	411
452	459	468	451	414
453	461	459	458	424
456	444	456	460	433
452	446	445	458	432
452	423	446	446	435
446			451	437
424				440

Koeojista tehdyt havainnot kirjasi Huk Marja Sipilä kohta kohdalta yleiskartalla esitetyn numeroinnin mukaisesti (liite 1:8). Osasta piirrettiin esimerkinomaiset leikkaus- tai tasokartat, jotka on liitetty tähän kaivauskertomukseen (liite 1:10-14). Kaikki havainnot voidaan tulkita historiallisen ajan toiminnan jäljiksi. Alue B on ollut ainakin osittain peltoa, ja myöhemmin paikalle on ilmeisesti useaan otteeseen tuotu täyttemaata. Alue B voitaneen vapautta suojelusta kokonaisuudessaan, sillä mitään viitteitä esihistoriallisesta tai varhaishistoriallisesta toiminnasta ei voitu havaita:

1. Koeojan SE-päässä näkyi n. 2 m:n matkalla hiilensekainen kulttuurikerros puhtaan saveen päällä (liite 1:10). Kerrostuma sisälsi mm. palan posliinia sekä maatumatonta puujätettä.
2. Alue, jolta löytyi palanutta savea. Maakerrosten yleinen järjestys on esitetty leikkauskartassa (liite 1:11). Hiekkaisessa täyttemaassa havaittiin hautausmaajätteen lisäksi pala kivisavikeramiikkaa. Täyttemaakerroksen alla oli kyntökerrokseksi tulkittu savinen likamaakerros, joka sisälsi tiiltä ja hieman kovaksi palanutta vaaleanruskeaa savea.
3. Kyntökerrokseksi tulkitusta kerrostumasta (vrt. liite 1:11) löytyi punasaviastian pala.
4. Kyntökerrokseksi tulkitusta kerrostumasta (vrt. liite 1:11) löytyi sisäpinnaltaan lasitettu punasaviastian pala.
5. Lähes koeojan suuntaisesti n. 15 m:n matkalla kulkeva oja tai muu vastaava rakenne, josta sivuhaara koeojan poikki. Oja tuli esiin puhtaassa savessa ja paljastui n. 5 cm paksun puhtaan savikerroksen alta. Oja oli 30-50 cm leveä ja sisälsi luontaisia sekä lohkottuja kiviä, joiden halkaisija oli 10-50 cm, sekä tiiliä ja tiilimurskaa. Kivien välissä oli hiekkaisista likamaata ja vähän hiiltä.
6. Täyttemaasta löytyi mm. liitupiipun varren katkelma.
7. Koekaivannon poikki kulkeva, puhtaassa savessa erottuva ojanne, jossa oli harvaa kiveystä (liite 1:12). Kivet olivat halkaisijaltaan 5-15 cm. Kiveyksen päällä ja kivien väleissä oli tiilimurskaa ja hieman palanutta savea. Kaivantoa laajennettiin ojanteen kohdalta. Ojanteen päällä oli kyntökerrokseksi tulkittu paksu sekoittunut savikerros, jossa oli hieman tiilimurskaa ja palanutta savea (liite 1:12).
8. Kohtaa 5 vastaava, koekaivannon poikki kulkeva entinen salaoja tai vastaava rakenne.
9. Koekaivannon poikki vinosti kulkeva ojanne puhtaassa savessa, joka sisälsi runsaasti juuria ja lahoamatonta puuta. Rakenne liittyi todennäköisesti kuusiaitaan, jollainen alueella oli seurakunnan työntekijöiden mukaan ollut. Aidan sijainti näkyy tähän kertomukseen liitettyssä kartassa vuodelta 1938 (liite 1:4), jossa sen suunta ja etäisyys Pappilasta vastaa rakenteen 9 suuntaa ja sijaintia. Aidan vanha linjaus näkyy myös virastokartassa (liite 1:2).
10. Noin 30-60 cm:n syvyydessä oleva kiveys, jossa kivien halkaisija oli 10-15 cm. Rakenne sisälsi myös tiilenpaloja ja lasia.
11. Noin 80 cm:n syvyydessä kulkeva tiiliputkinen salaoja.

12. Kaivannon SW-seinämässä näkyi n. 50 cm:n syvyydessä 2,5 m:n matkalla kaivannon suuntainen, halkaisijaltaan n. 20 cm oleva pyöreä hirsi, jonka päällä oli n. 50 cm:n välein poikittain pyöreitä, halkaisijaltaan n. 10 cm olevia puita. Kaivannon NW-seinämässä näkyi n. 50 cm:n syvyydessä n. 5 cm paksu puuhiiliraita. Näiden rakenteiden NE-puolella oli 1,5 m:n matkalla runsaasti isoja kiviä, joiden halkaisija oli yli 50 cm, sekä tiilisiä salaojaputkia.

13. Viistosti kaivannon poikki kulkeva teräväreunainen maalajiraja, jonka E-puolella oli puhdasta savea ja W-puolella erittäin tumma, saven ja hiekkansekainen maalaji. Näiden välissä oli n. 50 cm leveä likainen savialue, jossa oli vähän hiiltä. Kaivantoa laajennettiin länteen rajan takia. Alue oli täytemaakerrosta lukuunottamatta löydötön.

14. Noin 50 cm:n syvyydessä näkyi puhtaassa siltissä oja, joka oli n. 80 cm leveä. Sen S-reunaa seurasi 40 cm leveä ja 20 cm paksu kiveys. Kivien halkaisija oli 5-15 cm. Ojan syvyys oli n. 30 cm. Koekaivantoa laajennettiin kiveyksen takia. Kiveys päättyi laajennuksen E-osassa, mutta oja jatkui. Kiveyksessä ei ollut löytöjä, mutta sen päältä ja vierestä löytyi lasia, tiiltä, posliinia sekä luita.

15. Koekaivannon pohjalla puhtaassa siltissä näkyvä 40 x 50 cm:n kokoinen löydötön likamaa-alue (liite 1:13).

16. Puhtaassa hiekassa, n. 55 cm maanpinnasta, näkyi kolme likamaaläikkää, joista keskimäinen sisälsi punasavikeramiikkaa (liite 1:16). Toisissa ei ollut löytöjä.

17. Kaivannon poikki kulkeva oja, joka leikkauksessa sijoittui sekoittuneen maan ja puhtaan saven rajalle.

18. Kaivannon reunan suuntaisesti kulkeva, n. 50 cm:n levyinen oja, joka jatkui puhtaassa hiekassa noin 15 cm:n syvyydelle. Oja sisälsi mm. lasia, tiilenmuruja ja punasavikeramiikkaa.

19. Noin 15 cm leveä löydötön likamaajuova, joka kulki puhtaassa hiekassa kaivannon poikki. Kaivannon seinämässä sen poikkileikkaus oli pyöreä.

20. Kaivannon NE-reunassa näkyvä, halkaisijaltaan n. 50 cm oleva likamaaläikkä, joka jatkui n. 20 cm puhtaassa hiekassa. Likamaassa oli tiilenpaloja. Lisäksi kaivannon NW-reunaa seurasi epämääräinen löydötön likamaa-alue, jossa oli hiiltä sisältävä uloke. Luultavasti kyseessä oli kohdan 18 ojan jatkoa (liite 1:14).

Yhteenveto

Vuonna 1991 tehtiin n. 1200 m² kokonaistutkimus Pappilanmäen koillisosassa, ns. tutkimusalueella A. Tutkimusalue on yhtenäinen ja sijoitettu siten, että se rajaa Kirkkomäen kalmiston tutkimattoman osan itään päin. Kokonaan tutkittu alue rajoittuu museoviraston aikaisemmin vapauttamiin alueisiin etelässä ja koillisessa (liite 1:15). Vuonna 1991 kaivetun alueen luoteispuolella on vielä suuri tutkittavaksi määritelty alue (vrt. liite 1:15), mutta sen tutkimista kokonaisuudessaan ei voitane pitää perusteltuna. Alueelle ulottuu vuoden 1973 koeojan pohjoispää sekä kolme vuonna 1983 kaivettua koeruutua (liite 1:16). Näiltä kaivausalueilta ei ole löytynyt yhtään esi- tai varhaishistoriallista artefaktia tai muita selviä viitteitä esi- tai varhaishistoriallisesta toiminnasta. Alueen poikki vuonna 1991 avattu viemärilinja

(liite 1:16) viittaa myös siihen, että koko alueen tutkiminen kaivauksin ei ole perusteltavissa. Viemärikaivannon avaamista valvoi koko työn ajan Turun maakuntamuseon tutkija, eikä viitteitä esi- tai varhaishistoriallisesta toiminnasta havaittu. Avatun viemärikaivannon eteläosassa maaperä alkoi kuitenkin muuttua hiekaksi, johon hautauksia on saatettu suorittaa. Näin ollen tutkittavaksi tai suojeltavaksi voitaneen määritellä Pappilanmäen pysyvästi suojellun osan, viemäriinjan eteläosan ja vuoden 1991 tutkimusalueen väliin jäävä n. 250 m²:n alue (liite 1:17). Tutkimatta ovat myös vuoden 1991 tutkimusalueen reunassa näkyneet n. 5 hautaa sekä sähköpylvään alle jäänyt tarkemmin ajoittamaton hiilikerros (liite 1:5, liite 1:17).

Pappilanmäen länsipuolella, ns. tutkimusalueella B suoritettiin koetutkimus koeojin. Havaintoja esi- tai varhaishistoriallisesta toiminnasta ei tällä alueella havaittu.

Tutkimustulosten perusteella maanomistaja voi esittää, että kokonaan tutkittu osa alueesta A vapautetaan suojelusta, sekä edellä esitettyihin seikkoihin viitaten, että myös tutkimattomia alueita Pappilanmäen pohjoispuolella vapautetaan suojelusta. Voidaan myös esittää, että tutkimusalue B vapautetaan suojelusta kokonaisuudessaan. Kirkkomäen kalmiston suojeltu alue tulee tämän mukaan käsittämään Pappilanmäen sen osan, joka jää huoltopihalle johtavien teiden väliin. Myös itse tienpohjan alainen alue Pappilanmäen koillisosassa on tutkimatta ja tulee näinollen kuulumaan suojeltuun vyöhykkeeseen (liite 1:17). Tällainen suojelun alueen rajaaminen olisi yksiselitteinen ja luonteva. Hautausmaan laajennussuunnitelmassa tulisi tällöin huomioida Pappilanmäen koillispuolella kulkevan tienpohjan ja tien reunuksen säilyttäminen sellaisenaan. Toistaiseksi suojelun alueeseen liittyvät lisäksi edellä käsitellyt tutkimattomat alueet vuoden 1991 kaivausalueen tuntumassa (vrt. liite 1:17). Näillä alueilla voitaneen suorittaa kaivaus vuonna 1992. Tavoitteeksi tulee asettaa jo havaittujen rakenteiden (hiilikerroksen ja hautojen) tutkiminen sekä kalmistoalueen rajaaminen tai tutkiminen kokonaan avaamalla varovasti lisää pinta-alaa koillisesta päin.

Maankäyttöä Pappilanmäen koillispuolella suunniteltaessa voisi lisäksi kiinnittää huomiota Kuikkulan talon entisen puutarhan rinteeseen, joka museoviraston kannanotossa on todettu tutkituksi, eli suojelusta vapautetuksi. Museoviraston kanta perustuu rinteessä vuonna 1983 suoritettuun koekaivaukseen (vrt. liite 1:16). Koekaivauksessa löytyi rautakauden keramiikkaa ja mm. myöhäisrautakautinen pronssinen ns. kankiketjun nivel, mutta kulttuurikerrokset vaikuttivat olevan sekoittuneita. Aikaisemmin rinteessä on kaivettu Kuikkulan talon kuistin rakentamisen yhteydessä vuonna 1974, jolloin niinkään löytyi rautakauden keramiikkaa ja mm. palanutta luuta (vrt. liite 1:16). Löydöt liittynevät samaan myöhäisrautakautiseen asutukseen tai toimintaan, josta on havaintoja vuoden 1991 kaivausalueen eteläosasta. Koska Kuikkulan talon puutarhassa yhä saattaa olla koskemattomia asuinpaikkaan kuuluneita rakenteita, tulisi museoviranomaisille antaa mahdollisuus seurata ja dokumentoida mahdollisia kaivuutöitä tällä alueella.

Turussa 27.2.1992

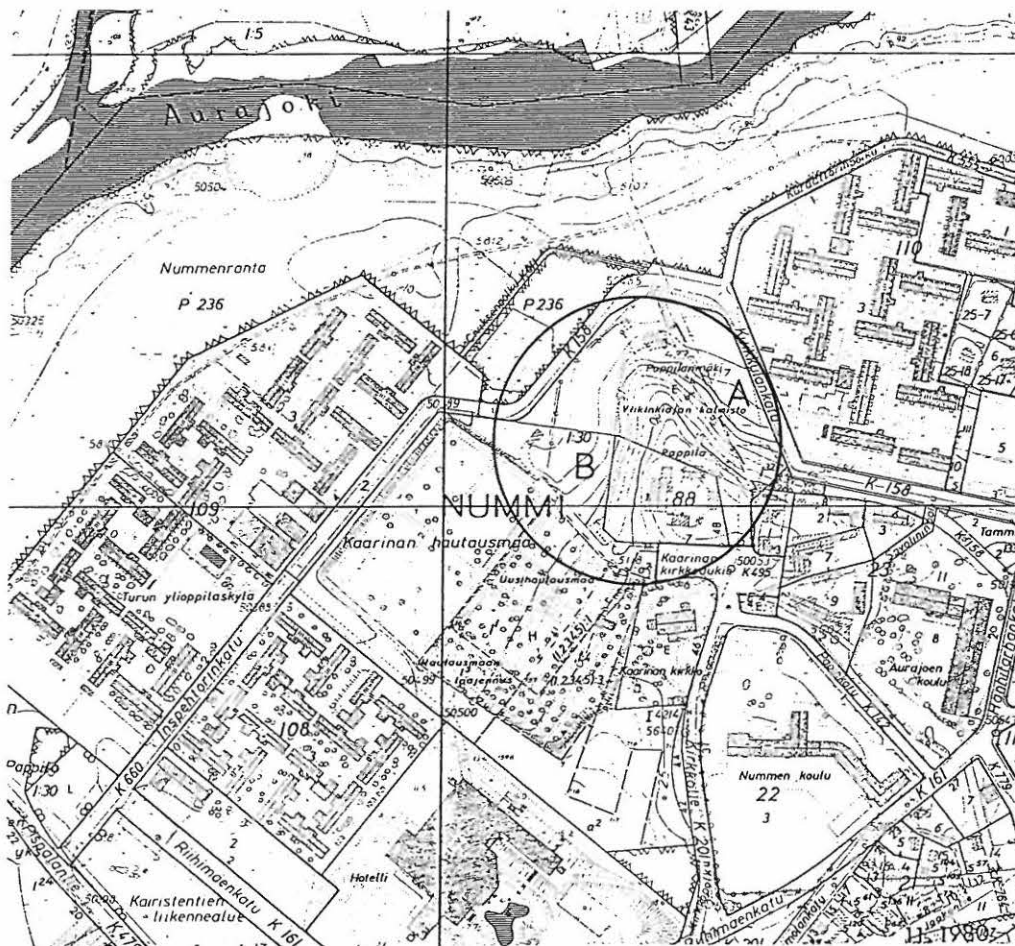

Henrik Asplund

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Ote peruskartasta 1043 12

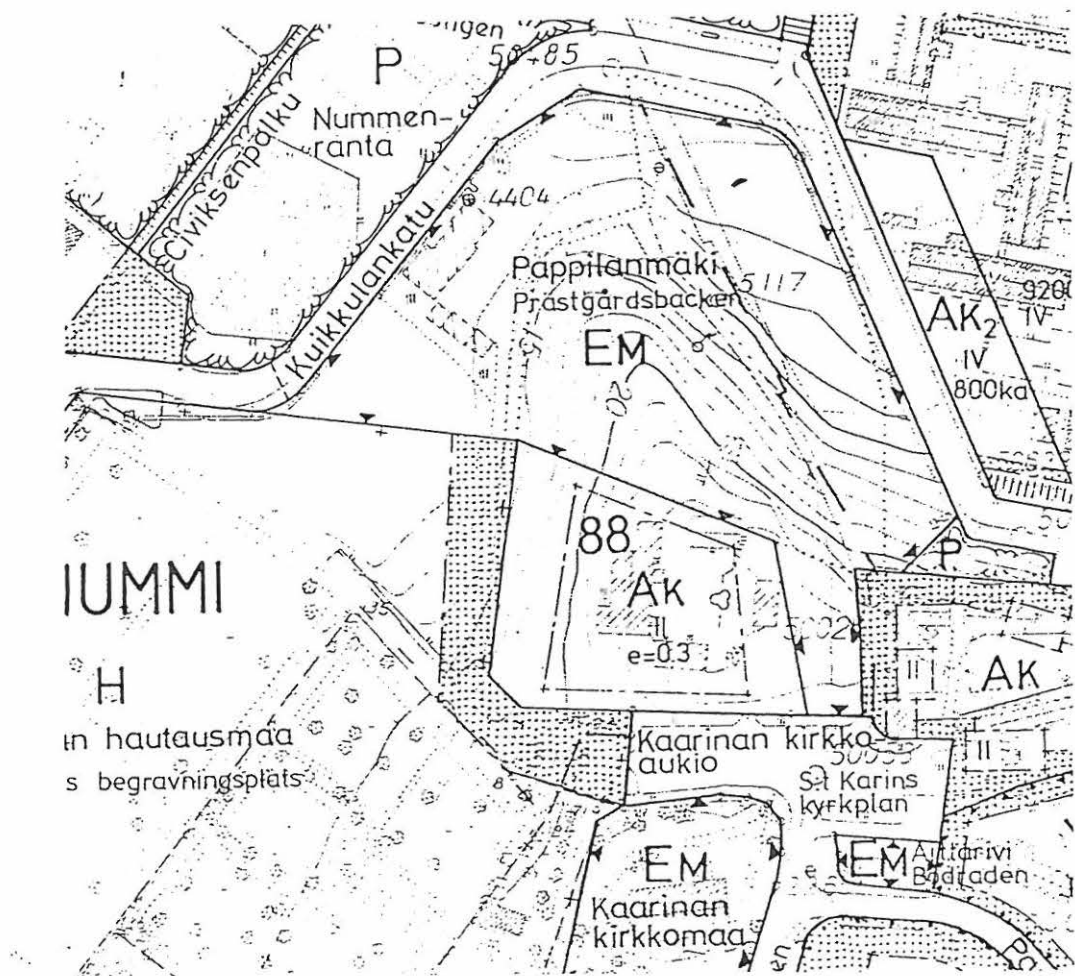
MK 1:20.000

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Ote virastokartasta Turku O4

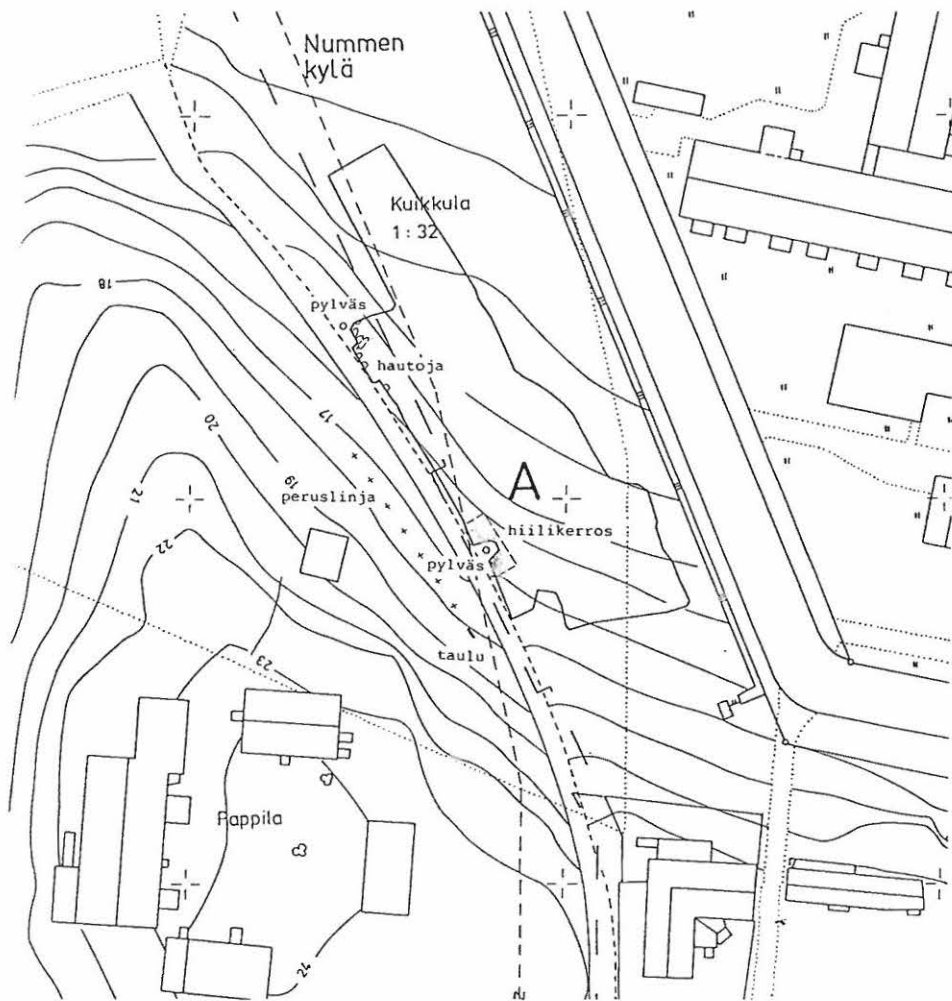
MK 1:5000

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Ote ajantasa-asemakaavasta

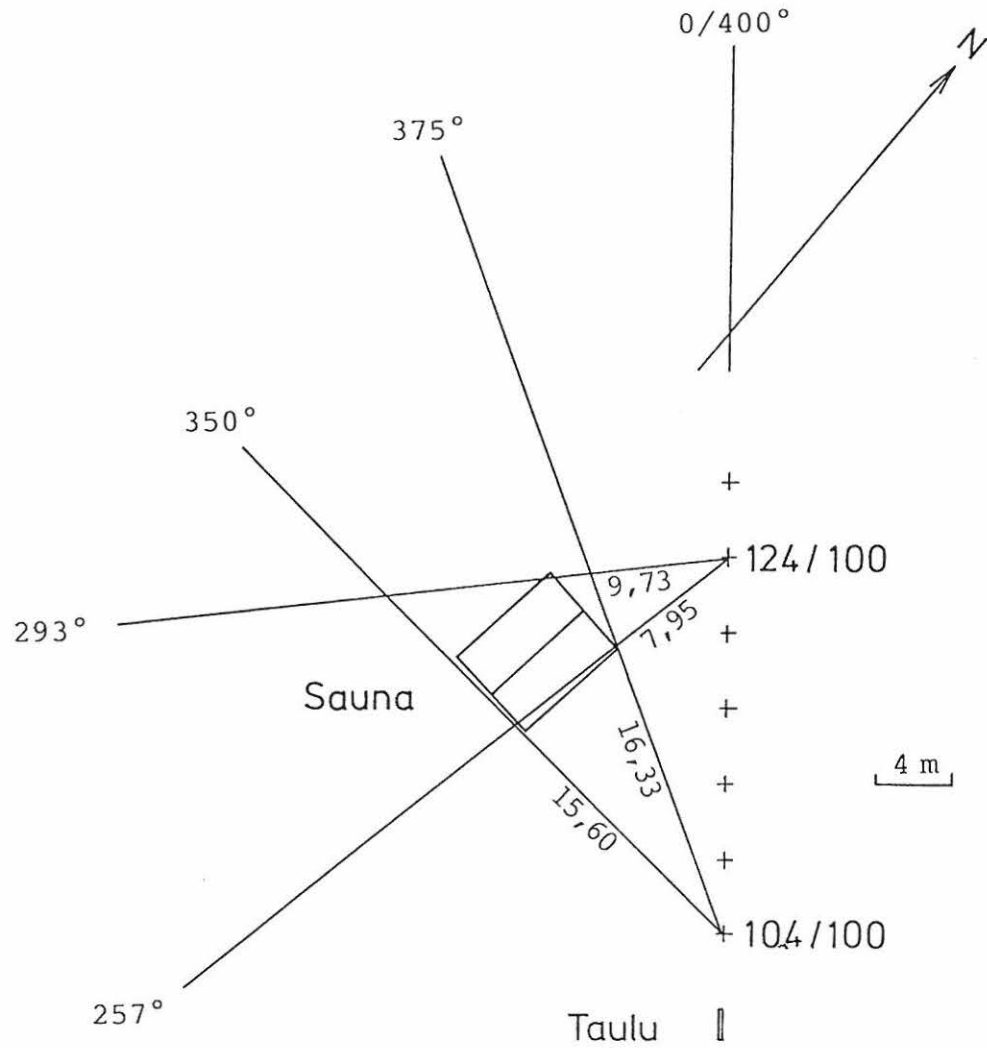
MK 1:2000

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue A
Peruslinja ja puoliksi tutkitut rakenteet

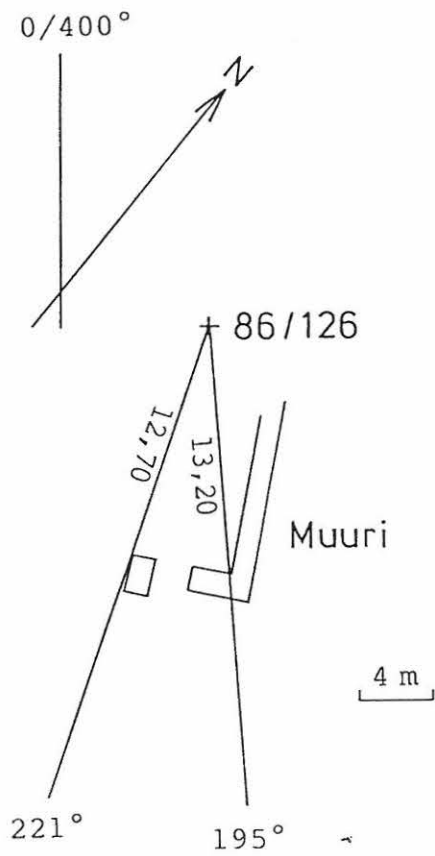
MK 1:1000

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue A
Koordinaatiston peruslinjan kiinnitys

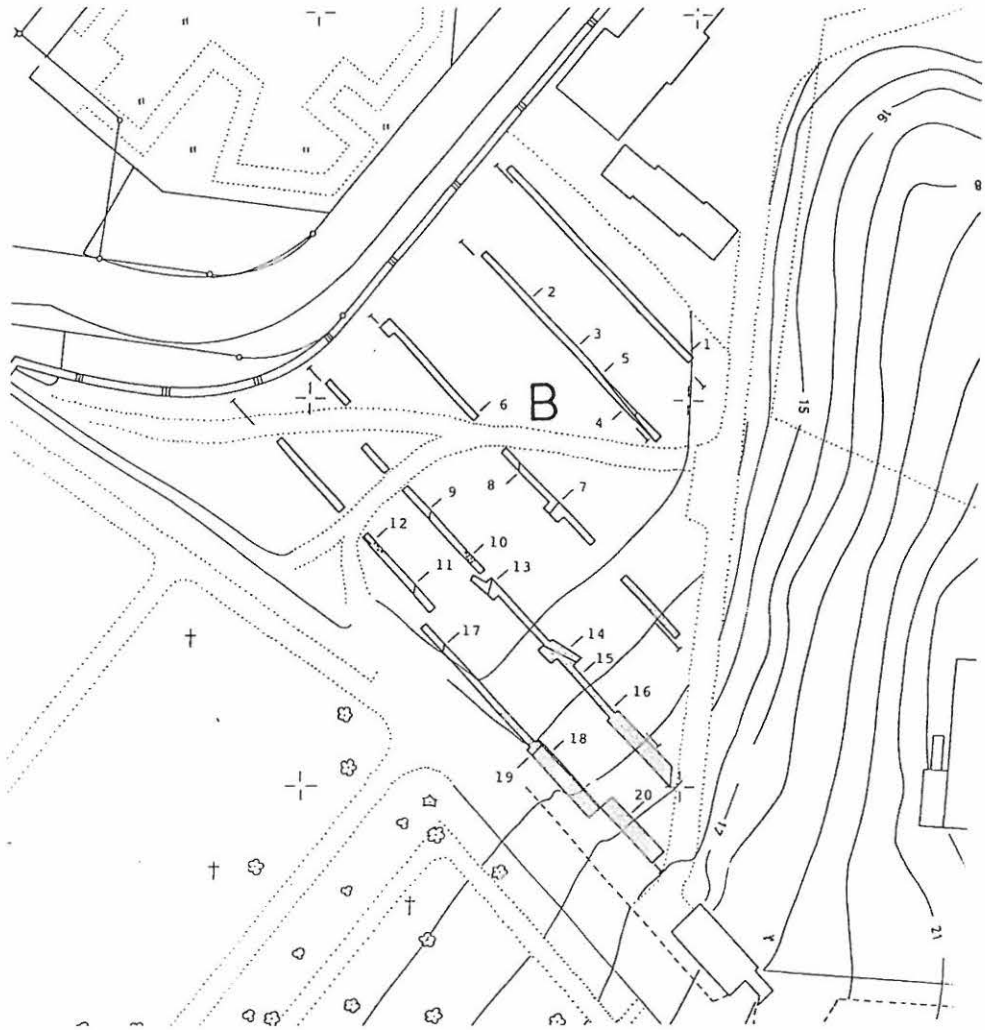
MK 1:400
Peruslinjan suunta 0/400°; N = 44°

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue A
Koordinaatiston kaakkoisosan kiinnitys

MK 1:400
Peruslinjan suunta 0/400°; N = 44°

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue B
Havaintojen numerointi

MK 1:1000
Hiekka- ja silttialueet merkitty pistein

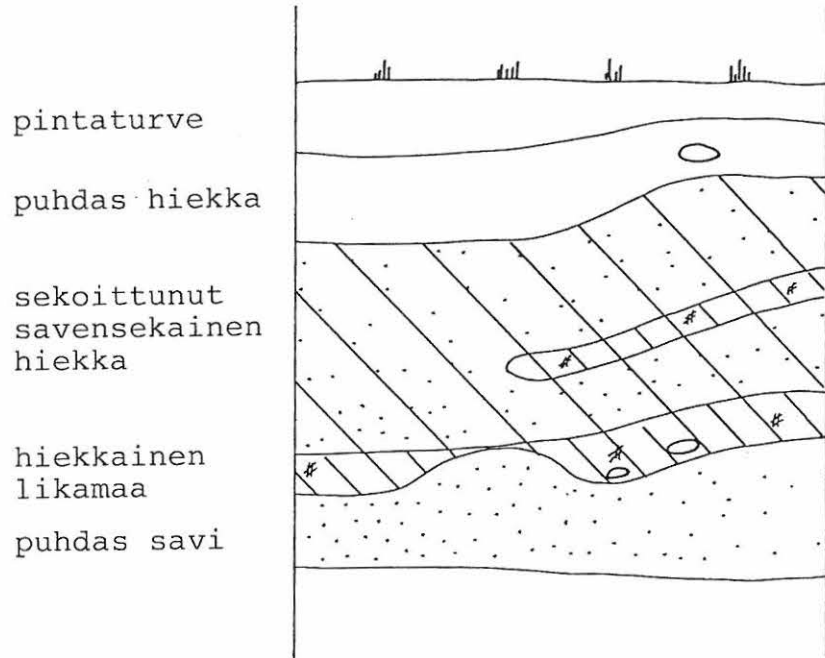
Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki

1991

Pappilanmäen länsiosan suojeltu ja tutkittava alue
museoviraston (13.2.1986) mukaan

MK 1:1000

1

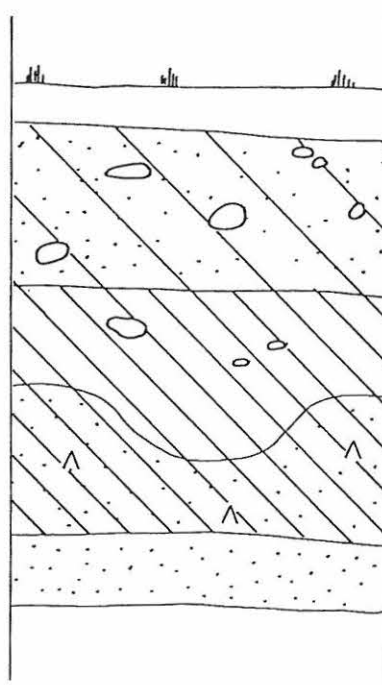
Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue B
Leikkauskartta kohdasta 1

MK 1:20

2

pintaturve
saven ja hiekan
sekainen maa
täytemaa
kyntökerros
puhdas savi

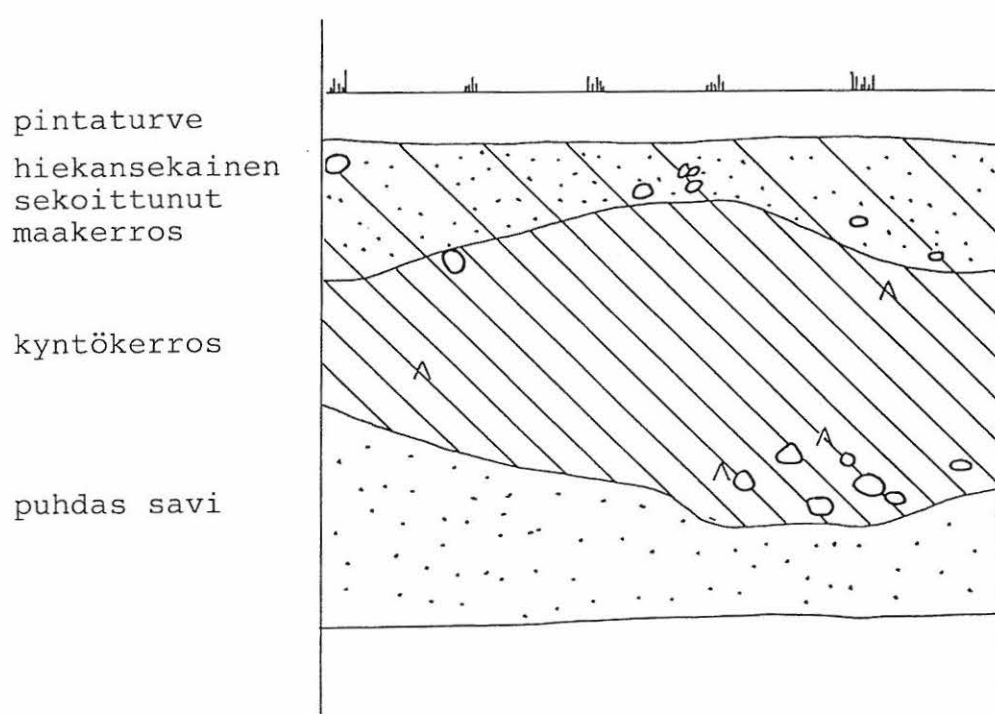

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue B
Leikkauskartta kohdasta 2

MK 1:20

7

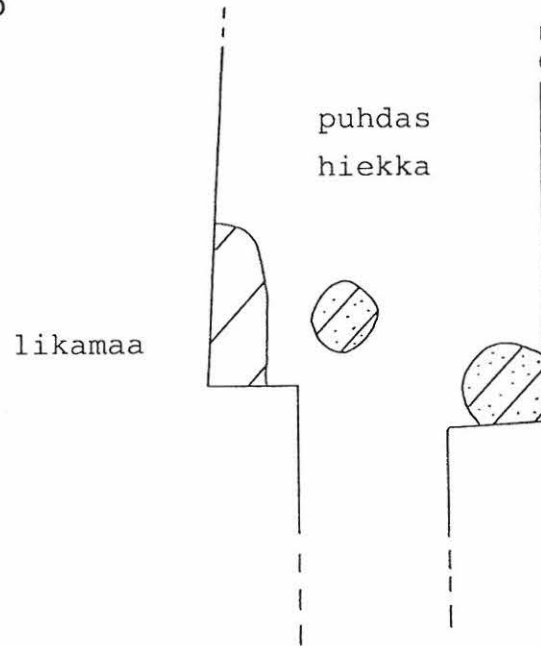

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

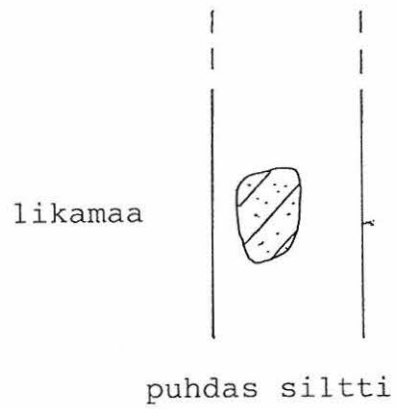
Alue B
Leikkauskartta kohdasta 7

MK 1:20

16

15

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Alue B
Tasokartat kohdista 15 ja 16

MK 1:50

20

savi

puhdas
hiekkä

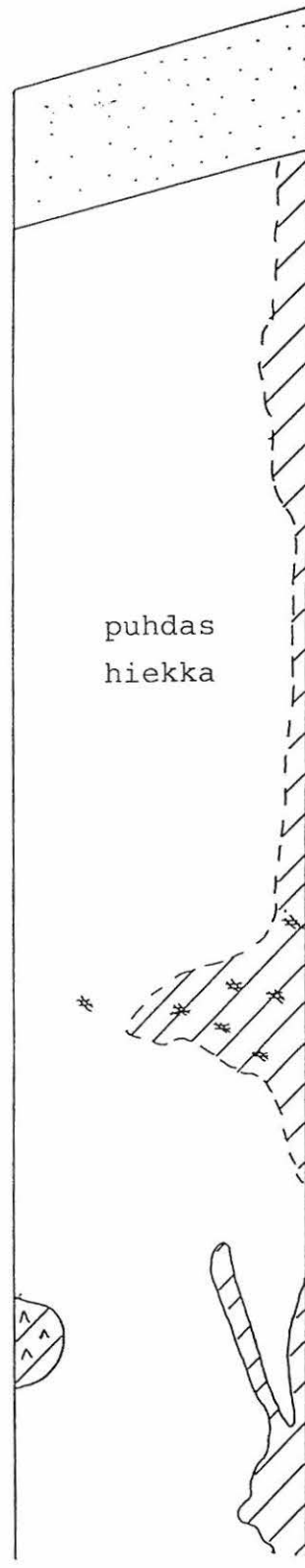
likamaa
hiiltä

tiiltä

Turku
(ent. Kaarina),
Kirkkomäki
1991

Alue B
Tasokartta
kohdasta 20

MK 1:50

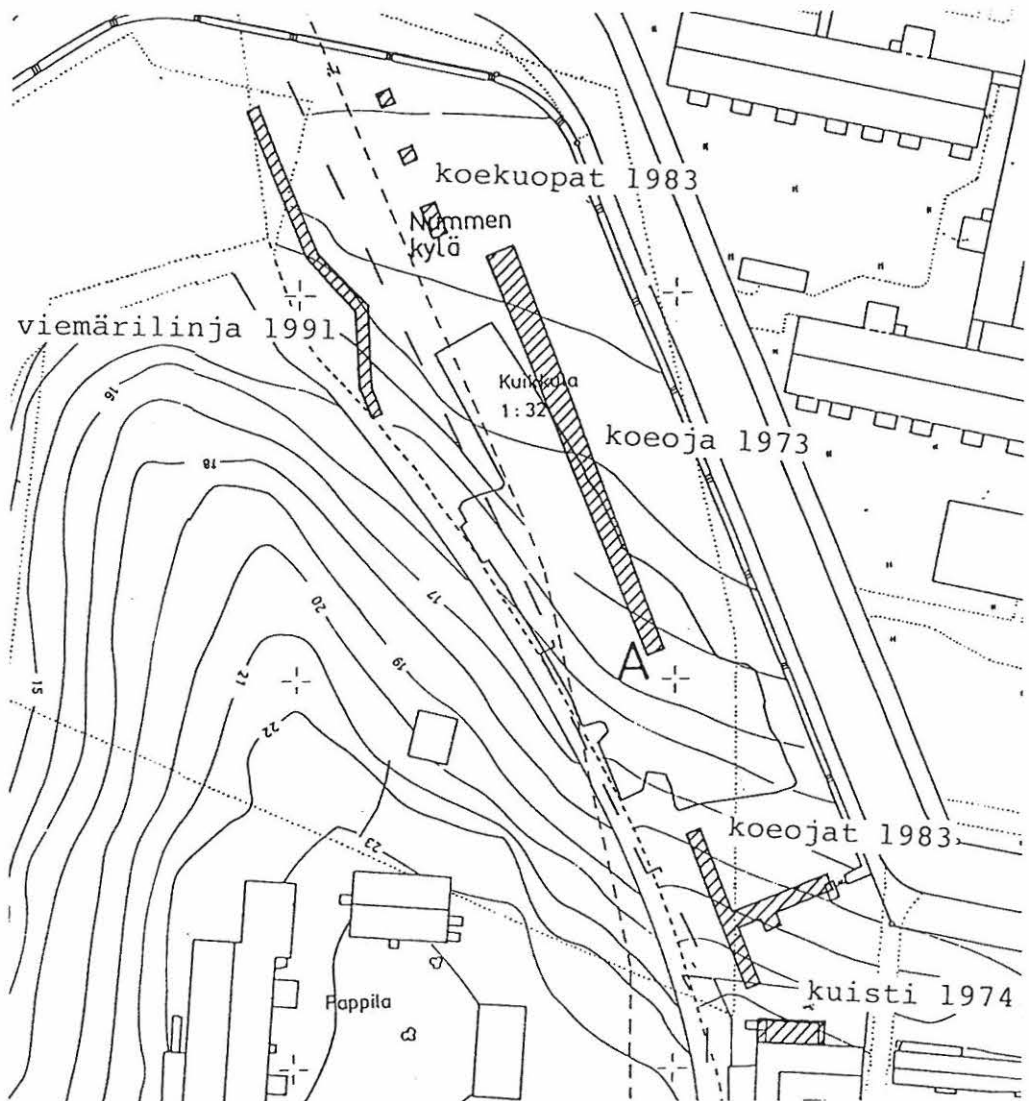

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Pappilanmäen itäosan suojeltava ja tutkittava alue museoviraston (13.2.1986) mukaan

MK 1:1000

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Pappilanmäen koillisrinteen tutkimusalueita

MK 1:1000

Turku (ent. Kaarina), Kirkkomäki 1991

Ehdotus Pappilanmäen suojelualueeksi

MK 1:1000
Ruudutetut alueet tutkittaneen 1992